

OILA, MAHALLA VA MAKTAB HAMKORLIGINING FARZAND TARBIYASIDAGI O'RNI

Ismoilov Shukurjon G'anijonovich

Farg'ona viloyati Oltiariq tumani 40-maktab psixologi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada oila, mahalla va maktabning o'zaro hamkorligi farzand tarbiyasida tutgan o'rni, ularning bir-birini to'ldiruvchi ijtimoiy institut sifatidagi ahamiyati, bolalarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga ta'siri ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, hamkorlikni samarali tashkil etishning zamonaviy yo'llari, psixologik yondashuvlar va pedagogik tavsiyalar yoritiladi.

Kalit so'zlar: oila, mahalla, maktab, hamkorlik, tarbiya, o'quvchi, psixologik rivojlanish, ijtimoiy muhit, ma'naviyat, pedagogik yondashuv.

KIRISH

Jamiyat taraqqiyoti bevosita barkamol avlod tarbiyasiga bog'liq. Bolaning shaxs sifatida shakllanishida oila, mahalla va maktab asosiy ijtimoiy muhit hisoblanadi. Ushbu uch tizimning hamkorlikda faoliyat olib borishi farzandning har tomonlama rivojlanishiga, ijtimoiy moslashuviga va kelajakdagi hayotiy muvaffaqiyatiga zamin yaratadi.

Bugungi globallashuv jarayonida yoshlar ongiga turli axborotlar tez kirib kelmoqda. Bunday sharoitda bolani to'g'ri yo'naltirish, uning ma'naviy immunitetini mustahkamlash va ijobiy qadriyatlarni singdirish uchun oila, mahalla va maktabning birgalikdagi faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi.

Oila – tarbiyaning birlamchi maskani.

Oila bolaga ilk tarbiya beriladigan muhit bo'lib, uning xarakteri, dunyoqarashi, qadriyatlari aynan shu yerda shakllanadi. Ota-ona mehr-muhabbati, e'tibori va namunasiga qarab bola o'z xulq-atvorini shakllantiradi.

Oilaning asosiy vazifalari:

bolaga mehr, e'tibor va xavfsiz muhit yaratish;

ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni singdirish;

mustaqil fikrlash va mas'uliyat hissini rivojlantirish;

ta'limga bo'lgan qiziqishni qo'llab-quvvatlash.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilada ijobiy muhit mavjud bo'lgan bolalarda o'ziga ishonch, ijtimoiy faollik va maqsadga intilish kuchli bo'ladi.

Maktab – tizimli ta'lim va ijtimoiylashuv markazi

Maktab nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy jarayonni tashkil etuvchi muhim muassasadir. Bu yerda bola tengdoshlari bilan muloqotga kirishadi, jamoada ishlashni

o'rganadi, shaxs sifatida shakllanadi.

Maktabning tarbiyadagi vazifalari:

o'quvchining intellektual rivojlanishini ta'minlash;

ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish;

ma'naviy va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash;

psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini yo'lga qo'yish.

O'qituvchi va maktab psixologi boladagi muammolarni erta aniqlab, ota-ona bilan hamkorlikda yechim topishi muhimdir.

Mahalla – ijtimoiy nazorat va qo'llab-quvvatlash muhiti

Mahalla milliy qadriyatlar, urf-odatlar va jamoaviylik an'analarini saqlovchi ijtimoiy institut hisoblanadi. U yoshlarning jamiyatga moslashuvi, ijtimoiy faolligi va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Mahallaning tarbiyaviy ahamiyati:

ijtimoiy muhitni nazorat qilish;

yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib etish;

muammoli oilalar va bolalarni qo'llab-quvvatlash;

milliy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazish.

Mahalla faollari, nuroniylar va mutaxassislar oila hamda maktab bilan hamkorlikda ishlasa, tarbiyaviy jarayon yanada samarali bo'ladi.

Oila, mahalla va maktab hamkorligining ahamiyati

Bu uch tizim o'zaro uzviy aloqada ishlaganda, bolada quyidagi sifatlar shakllanadi:

mas'uliyat va intizom;

ijtimoiy moslashuvchanlik;

mustaqil fikrlash;

ma'naviy barqarorlik;

kelajak kasbiga ongli yondashuv.

Hamkorlik bo'lmasa:

tarbiyadagi bo'shliqlar paydo bo'ladi;

bola e'tibordan chetda qolishi mumkin;

salbiy ta'sirlarga berilish ehtimoli ortadi.

Samarali hamkorlikni tashkil etish yo'llari

Doimiy muloqot: ota-ona, o'qituvchi va mahalla vakillari o'rtasida muntazam uchrashuvlar.

Psixologik xizmat: o'quvchilar muammolarini birgalikda aniqlash va yechish.

Tarbiyaviy tadbirlar: ma'naviy-ma'rifiy uchrashuvlar, seminarlar, treninglar.

Individual yondashuv: har bir bolaning qiziqishi va qobiliyatiga mos ishlash.

Axborot almashinuvi: o'quvchi xulqi, o'qishi va ijtimoiy holati haqida o'zaro ma'lumot berish.

Psixologik yondashuvlar

Farzand tarbiyasida quyidagi psixologik yondashuvlar muhim:

qo‘llab-quvvatlovchi muloqot;

ijobiy rag‘batlantirish;

empatiya va tushunish;

individual psixologik xususiyatlarni hisobga olish.

Bu yondashuvlar bolada o‘zini qadrlash hissini kuchaytiradi va salbiy xulq-atvorning oldini oladi.

Oila, mahalla va maktab – farzand tarbiyasining uch asosiy ustuni hisoblanadi. Ularning hamkorligi kuchli bo‘lsa, jamiyatda ma’naviy yetuk, bilimli, mas’uliyatli yoshlar shakllanadi. Tarbiya jarayonida yagona yondashuv, o‘zaro hurmat va doimiy muloqot muhim omil hisoblanadi.

Bugungi kunda farzand tarbiyasi faqat oila yoki maktab zimmasidagi vazifa emas, balki butun jamiyatning umumiy mas’uliyatidir. Shuning uchun oila, mahalla va maktab o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish – barkamol avlodni tarbiyalashning eng samarali yo‘lidir.

Yosh avlodni tarbiyalashda asosiy ta‘lim - tarbiya o‘chog‘i bu oila va maktabdir. Oilada bola tarbiyasi g‘oyat nozik va murakkab masala hisoblanib, bu ota- onadan odob, bilim, tarbiyani talab qiladi. Tarbiya ishi ta‘lim muassasalari bilan oila hamda mahalla hamkorligida amalga oshiriladigan murakkab, mas’uliyatli vazifadir. Bolaning mustaqil va erkin inson sifatida rivojlanishi uchun birinchi navbatda oila mustahkamligini ta‘minlash lozim. Oila jamiyat tayanchi ekanligini unutmasligimiz kerak. Oiladagi ta‘lim - tarbiyani to‘ldiruvchi bu maktab va mahalla hisoblanadi. Ta‘lim muassasalari, oila va mahalla o‘zaro hamkorlikda ishlashi bola tarbiyasi, ayniqsa uning barkamol shaxs tarbiyasi uchun zarur. O‘zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.Karimov tashabbusi bilan qabul qilingan "Mustahkam oila yili" davlat dasturini amalga oshirish jarayonida oila, mahalla, ta‘lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni yanada kuchaytirish, har tomonlama sog‘lom, yetuk va barkamol yoshlarni voyaga yetkazish masalasiga alohida e’tibor qaratilgan. Inson bolasi uchun oila asosiy go‘sha, hayotga tayyor bo‘lib chiqadigan qutlug‘ va mo‘tabar dargoh. Uning xosiyati fazilatlarini, odam jismonan va ruhan quvvat-u tarbiya olishini oila bilan bog‘lasak, turmush kechirishdagi hissasi juda ham ulug‘ ekanini his qilamiz. Oila - jamiyatning bir bo‘lagi hisoblanib, u qancha mustahkam va har tomonlama barkamol bo‘lar ekan jamiya ham tez rivojlanadi.

Yana bir narsani unutmasligimiz kerak tarbiyada har bir bolaning xulqiga, temperamentiga qarab munosabat, muomala qilishimiz lozim. Albatta, bunda bolaning yoshi, jinsi, aqli, farosati, xullas, hammasini hisobga olish darkor. U hali bola degan fikrni unutib, bola boshidan degan fikr bilan tarbiyalanib borishi kerak.

Tarbiya jarayonida mayda detal degan narsa bo‘lmasligi kerak, chunki u o‘z

o'rnida g'oyat muhim bo'lishi mumkin." Bolani faqat u bilan gaplashganda , nasihat qilganda yoki unga biror narsa buyurgandagina tarbiyalayman deb o'ylamang. Siz bolani turmushingizning har bir lahzasida , hattoki o'zingiz uyda yo'qligingizda ham tarbiyalaysiz. Sizning qanday kiyinishingizni , boshqalar bilan va boshqalar haqida qanday gaplashishingizni , xursand bo'lishingiz yoki tashvishlanishingiz, do'st va dushmaningiz bilan qanday muomala qilishingiz gazeta o'qishingiz bularning hammasi bola uchun katta ahamiyatga ega " degan edi tarbiyashunos olim. Haqiqatdan ham inson farzandida shunday bir narsa borki , u oilada olgan tarbiyasini bir umr unutmaydi va doim o'sha ishga taqlid qilib yashaydi . Dono xalqimizda bir maqol bor" Qush uyasida ko'rganini qiladi".Shunday ekan farzandlarimizga yoshligidan katta e'tibor berishimiz lozim.

Agar oilada muhit yaxshi bo'lmasa ya'ni ota -ona farzandlariga befarq bo'lib va har doim janjallar sodir bo'laversa bu bolaning tarbiyasiga, rivojlanishiga qattiq ta'sir ko'rsatadi. Chunki oila farzandning dastlabki tarbiya maktabidir.Afsuski, oramizda shunday ota-onalar ham uchraydiki, bolaning hamma talab - ehtiyojlariga haddan tashqari e'tiborli bo'lib, barcha o'jarliklarini ko'taradilar. Natijada bola kelajakda yomon xulqli , jamiyatga zarari tegadigan inson bo'lib qoladi. Ana shunday muammolar kelib chiqmaslikning oldini olish uchun biz bo'lajak yosh avlodga to'g'ri tarbiya berib, ularga adolatlik, to'g'ri so'zlik, haqqoniylik va hurmat-izzatni o'rgatishimiz lozim.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yosh avlodni tarbiyalashda asosiy ta'lim-tarbiya o'chog'i bu maktabdir.Maktabga har xil oiladan turli xil xulq-atvordagi o'g'il -qizlar kelishadi. Bularda maktabning qonun va qoidalariga ko'nikma hosil qilish , jamoa bilan birga bo'lish odatini shakllantirish juda qiyin hisoblanadi. Ana shu narsa oila bilan maktab hamkorlikda o'tkazsa bolalar xulqidagi salbiy xususiyatlarni bamaslahat hal qilishsa , tarbiyasi yomon o'quvchi bo'lmaydi.

Biz bilamizki hamma narsa mahalladan boshlanadi. Yoshlar tarbiyasi ular ma'naviy kamolotining samarali yo'llaridan biri davlat huquq-targ'ibot organlari , xalq ta'lim tizimi hamda mahallalarning jamoat tashkilotlarining yaqin hamkorligidir.Bo'lg'usi kelajakda, jamiyatimizda komil insonni tarbiyalashga har bir oila, mahallaning ahamiyati katta. Yoshlarni avlodni yaxshi xulqli, davlat ramzlariga sadoqatli qilib tarbiyalashda ularning yosh jihatlariga, xarakteriga alohida ahamiyat berish kerak, chunki bularsiz tarbiyada maqsadga erishib bo'lmaydi.Yosh avlodni tarbiyalashda "Oila, mahalla, maktab hamkorligi "konsepsiyasi jarayonida ularning har bir vazifalari bor . Masalan:

- avvalambor oilada sog'lom muhitni rivojlantirish , bir -birlariga g'amxo'r bo'lish; farzandlarga dunyoviy bilimlar berish, ma'naviyatli inson bo'lib yetishish;

- bolalarni mustaqil fikrlashga o'rgatish va vatanga muhabbat tuyg'usini shakllantirish;
- bolalarning bo'sh vaqtlarida qo'shimcha ta'lim berish;
- mahalla faollari bilan bolalarning ta'lim-tarbiyasiga oid majlislar o'tkazib, muammolarni hal etish;
- mahalla tomonidan o'quvchilarga ko'rik-tanlovlar, bayram, sport musobaqalarini o'tkazish.

A. Avloniyning: " Tarbiya biz uchun yo hayot , yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir" iborasi oila ,maktab ,mahalla tamoyiliga aylanishiga erishildi. Hozirgi kunda bolalarning tarbiyasiga mahalla, jamoatchilik juda katta yordam ko'rsatmoqda. Jamoatchilikda yosh bolalarni tadbqiq etish, sinfdan tashqari ishlar, tashkilotchilik bilan shug'ullantirish maqsadga muvofiq. Mahallaning yana foydali tomoni bu o'quvchilarni dasrdan tashqari vaqtlarida tarbiyasi qiyin bo'lgan o'smirlarni tarbiyalash va bolalar bilan yashash joylarida sport va madaniy ishlar olib borishdir

XULOSA

Tarbiya jarayonini raqamlar orqali ifodalasak, tarbiyani 1 chi o'ringa qo'yib uni 1 raqami qilib tanlab olaylik, endi uni ortiga qancha ko'p nol qo'ysak u son shunchalik kattalashadi ya'ni insonning yaxshi hislatlari ortib boradi, lekin birgina bir raqamini olib tashlash bu sonning qiymatini butunlay o'zgartirib 0 qilib ma'no anglatmay qo'yadi. Bundan ko'rinib turibdiki tarbiyasiz inson hech kimga aylanib qolgandik go'yo. Demak , insonni inson qilib turadigan , uning libosi bu tarbiyadir Prezidentimiz amalga oshirilayotgan hech kimdan kam bo'lmagan, yuksak ma'naviyatli avlodni voyaga yetkazish yo'lidagi keng ko'lamli ishlarda oila, mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligining ahamiyati kattadir. Ta'lim va tarbiyaning uyg'unlikda olib borilishi mustaqil fikrli, barkamol yoshlarni ulg'aytirishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. R. Mavlonova, K. Xoliqberdiyev, "Pedagogika". T: "O'qituvchi nashriyoti". 2002yil
2. Ona tili o'qitish metodikasi / K. Qosimova, S. Matchonov, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. –T: "NOSHIR", – 2009
3. Abdullayeva, O. O. (2021). Abay ijodini o'rganishda savol va topshiriqlar ustida ishlash. Academic research in educational sciences, 2(3), 4-9.
4. Abdullayeva, O. O. (2021). Ibroyim Yusupov ijodi asosida o'quvchilarnmg vatanparvarlik tuyg'ularini o'stirish. Academic research in educational sciences, 2(3), 176180.
5. Ziyo.net